

Presidentsverkiezingen in Rusland

van 4 maart 2012

René Does

De rokirovka

Hoewel niemand eraan twijfelt dat Vladimir Poetin op 4 maart de Russische presidentsverkiezingen zal winnen, ook niet de Russische kiezers die er niet blij mee zullen zijn, gaat het voor hem niettemin niet van een leien dakje. Heel misschien is er zelfs een klein kansje dat Poetin drie weken later een tweede ronde nodig heeft. Dat er op deze gedachte gekomen kan worden, is op zich al bijzonder verrassend. In dit eerste deel van een serie artikelen over de komende presidentsverkiezingen moet er daarom worden teruggegaan naar september toen officieel werd aangekondigd dat Poetin weer president zou worden en Medvedev zijn plaats zou innemen als premier (*rokirovka*).

Op 23 en 24 september 2011 vond in het olympische sportcomplex Loezjniki te Moskou het tweedaagse partijcongres van de presidentiële regeringspartij Verenigd Rusland (VR) plaats, waarop de partij haar kandidaten voor de komende parlement- en presidentsverkiezingen zou kiezen. De belangrijkste dag was dag twee, want dan zouden president Dmitri Medvedev en premier Vladimir Poetin hun opwachting maken.

Medvedev spreekt op het partijcongres van Verenigd Rusland. Foto: kremlin.ru

De zaal was op 24 september gevuld met de 639 congresafgevaardigden van VR en enkele duizenden leden van de jeugdbeweging van VR, de Jonge Garde. Die laatste waren goed geïnstrueerd hoe zich te gedragen op de tribunes: 'Het is verplicht je paspoort bij je te hebben en verboden om scherpe voorwerpen of vuurwapens mee te nemen of naar alcohol te ruiken. Er mogen geen activisten zijn die sneakers dragen, alleen nette schoenen. Veertig procent van de deelnemers moet een

colbert zonder stropdas dragen. Zestig procent moet een overhemden dragen zonder stropdas boven een spijkerbroek of een gewone broek.'

Ook werd vastgelegd hoe vaak en welke leuzen geroepen moesten worden, waaronder minimaal vijf maal 'Rus-land!', minimaal vijf maal 'Poe-tin!' en minimaal vijf maal 'Rusland voor-uuuuuuuuuuit!' Om de gebeurtenis geen grimmig karakter te geven was de politie te paard rond het gebouw geheel bemenst door vrouwelijke agenten.

Nadat enkele afgevaardigden een redevoering hadden gehouden, betraden Poetin en Medvedev om 13.00 uur zij aan zij de zaal. Voor Poetin kon gaan zitten, klonk het Russische volkslied, waarop hij meteen stil in de houding ging staan. Vervolgens nam hij zeven minuten het woord. Hij zei onder meer:

'Vandaag moeten wij bepalen wie de partijlijst van Verenigd Rusland zal gaan leiden. Maar ik zou met iets anders willen beginnen: iedereen verwacht van de president en de premier voorstellen over de configuratie van de macht na de

presidentsverkiezingen. De afspraken wat te doen zijn door ons al lang overeengekomen. Al enkele jaren geleden. (...) Bovendien is de laatste jaren de praktijk gegroeid dat de president de partijlijst leidt. Ik meen dat we deze traditie niet moeten veranderen. Ik stel voor dat de lijst geleid wordt door het zittende staatshoofd Dmitri Anatoljevitsj Medvedev.'

Vervolgens nam Medvedev twintig minuten lang het woord. Hij zei het partijleiderschap van VR op zich te nemen en niet voor een tweede presidentiële termijn te gaan. Over de voorwaarden waaronder hij dat niet deed zei hij: 'Ik ben bereid praktisch werk in de regering te verrichten en meen dat de partij de kandidatuur van Vladimir Vladimirovitsj Poetin voor het presidentschap moet ondersteunen. Wij zullen het land niet overlaten aan degenen die het te gronde willen richten.'

Daarna nam Poetin weer het woord. Hij presenteerde enige beleidsplannen voor zijn volgende presidentiële termijn. Medvedev luisterde uitdrukkeloos toe. Na afloop van zijn toespraak kondigde Poetin een korte pauze af voor een geheime stemming over de samenstelling van de kandidatenlijst van VR voor de parlementsverkiezingen van 4 december, in casu het partijleiderschap van Medvedev.

Na de pauze maakte Poetin de uitslag van de stemming bekend. Er waren 582 stemmen voor, één tegen en vier ongeldige stemmen. In totaal waren er 587 uitgebrachte stemmen terwijl er 639 stemgerechtigden waren. Dit betekende dat vóór de stemming 52 congresafgevaardigden van VR de zaal hadden verlaten.

Over de tegenstemmer vroeg Poetin schertsend aan het publiek: 'En wie was er tegen? Waar is deze persoon? Waar is deze dissident?' Gelukkig maakte de dissident zich niet bekend, want anders had volgens de partijreglementen de stemming overgedaan moeten worden, omdat de geheimhouding van de stemming zou zijn geschonden. Hierop betrokken Poetin en Medvedev naar het presidentiële buitenverblijf Zavidovo voor een ontmoeting met de Oekraïense president Viktor Janoekovitsj.

Kortom, met de wisseling van functies tussen Poetin en Medvedev leek alles op 24 september in kannen en kruiken voor de komende verkiezingsperiode en was het precies zo gegaan als iedereen van tevoren had verwacht. Maar veel meer Russen dan gedacht bleken helemaal niet blij met de *rokirovka* (plaatsverwisseling, afgeleid van de schaakterm rokeren) tussen Poetin en Medvedev. Dit kwam naar buiten tijdens en na de parlementsverkiezingen. (zie '[Dreigende verrassingen in parlementsverkiezingen Rusland](#)' en '[Overwinningsnederlaag voor Poetin](#)').

Janoekovitsj met Poetin en Medvedev in Zavidovo, de officiële residentie van de president 150 km buiten de stad Moskou. Foto: kremlin.ru.

De demonstraties

Behalve de verrassende uitslag van de parlementsverkiezingen van 4 december, vond er daarop een even verrassende ontwikkeling plaats: kiezers die niet op VR hadden gestemd en boos waren over de vervalsingen op verkiezingsdag en de *rokirovka* gingen massaal de straat op om van hun ongenoegen blij te geven. De machthebbers durfden het niet aan deze demonstraties eventueel met geweld uiteen te drijven. Poetin en zijn spindokters vonden het slimmer en beter om met een koekje van eigen deeg te reageren door ook zelf omvangrijke demonstraties en bijeenkomsten te organiseren. Verslag van de 'demonstratieoorlog'.

Moerasplein

Op 5 december demonstreerden enkele duizenden hardcore oppositievoerders tegen het bewind van Poetin bij de Schone Vijvers in het centrum van Moskou tegen de schendingen van het verkiezingsproces. Hier was ook de inmiddels beroemde anti-corruptieblogger Aleksej Navalny aanwezig. Deze demonstratie werd nog wel door de politiek hardhandig uiteengejaagd. Navalny werd gearresteerd en kreeg vijftien dagen celstraf voor het niet opvolgen van politieorders.

Maar dit bleek voor ontevreden en die nooit zulke anti-regeringsbijeenkomsten hadden bezocht aanleiding nu ook eens naar buiten te treden. Vooral via sociale netwerken op internet werden oproepen verspreid om op 10 december bijeen te komen op het Moerasplein in het centrum van Moskou en daar te demonstreren tegen de vervalsingen.

Het Moerasplein en 10 december 2011 kunnen de boeken van de moderne Russische geschiedenis in als de plaats en de datum waarop voor het eerst massaal protest tegen Vladimir Poetin en zijn regime in de openbaarheid kwam. De machthebbers hadden dus besloten de betogers met rust te laten. Wel werden er in de dagen vóór de demonstratie afschrikwekkende geruchten verspreid: er zou een griepgolf door Moskou waren waardoor het beter was binnen te blijven, de brug naar het op een eiland gelegen Moerasplein kon de toeloop van een massa mensen misschien niet dragen en op 10 december zou het gaan ijzelen.

Niettemin kwamen er 80.000 demonstranten opdagen, die zich hadden georganiseerd in de beweging 'Voor eerlijke verkiezingen'. Zij hadden drie hoofdeisen: het annuleren van de met vervalsingen tot stand gekomen verkiezingsuitslag, het ontslag van de voorzitter van de Centrale Kiescommissie Vladimir Tsjoerkov en eerlijke verkiezingen op 4 maart. De meest gehoorde leuze was 'Rusland zonder Poetin!'

Terzijde: het is ook een politieke vraag wie het aantal deelnemers aan de demonstraties telt en in de openbaarheid brengt. Met name de politie heeft de neiging om het aantal deelnemers aan de demonstraties tegen Poetin laag weer te geven en het aantal deelnemers aan de demonstraties voor Poetin als hoog.

Kaart van Moskou rondom het Moerasplein (Bolotnaja). De kaart is aanklikbaar via [Wikimapia](#).

Overigens wilde maar iets meer dan een kwart van de Russen dat er nieuwe parlementsverkiezingen zouden worden gehouden, namelijk 26 procent, zo bleek uit een peiling van het enquêtebureau Publieke Opinie. Veertig procent was hier tegen en 36 had geen mening.

De demonstratie werd op 24 december herhaald op een andere plek in Moskou, de Sacharov Boulevard. Toen kwamen ruim 100.000 mensen op de been. Zij werden onder meer toegesproken door Navalny, die net uit de gevangenis was ontslagen. Na deze demonstratie trad de vakantieperiode van de eerste twee weken van januari in, maar de deelnemers kondigden aan na de vakantie terug te keren.

De twee grootste onderzoeksbureaus van Rusland, het Levada Centrum en het Centrum voor de Bestudering van de Publieke Opinie (VTsIOM), hebben de karakteristieken van de demonstranten van 10 en 24 december onderzocht. Hun bevindingen onderschrijven de stelling dat het met name de jonge middenklasse was die zo onverwacht van zijn ongenoegen blijk gaf. Twee derde van de deelnames waren mannen. De deelnemers hadden in grote meerderheid hoger onderwijs genoten. Zij waren vooral werkzaam in de commerciële sector en verdienden een gemiddeld of meer dan gemiddeld inkomen.

Het middenklasse-karakter van de demonstranten kwam bijvoorbeeld ook naar voren uit de leuke bijkomstigheid dat er door modemakers kledingadviezen aan de deelnemers werden gegeven om goed gekleed en modieus voor de dag te komen. Zo werd vrouwen die op de Communistische Partij van de Russische Federatie (KPRF) hadden gestemd, aangeraden een rood tasje van Chanel te dragen (of een goed gelijkende kopie als een echt Chanel-tasje te duur zou zijn). 'Het is niet per definitie nodig om in een windjack te verschijnen,' vond modeontwerper Aleksandr Aroetjoenov.

Het Levada Centrum en het VTsIOM onderscheidden beiden vijf kenmerken die de demonstranten op het Moerasplein en de Sacharov Boulevard met elkaar verbond:

1. Bijna alle deelnemers hadden gestemd op 4 december, maar uiteraard op een andere partij dan Verenigd Rusland (VR). Namelijk vooral op Jabloko, de KPRF en Rechtvaardig Rusland (SR).
2. Er werden in het algemeen twee motieven genoemd om aan de demonstraties deel te nemen. Ten eerste boosheid over de schendingen van het

- verkiezingsproces door de machthebbers. Ten tweede groeiende ontevredenheid met de stand van zaken in Rusland onder Poetin.
3. De deelnemers organiseerden zich voornamelijk via sociale netwerken op internet.
  4. De deelnemers konden zich vinden in de leuzen 'Voor nieuwe verkiezingen!' en 'Weg met Poetin!' Verder wilden zij het ontslag van Tsjoerkov, democratisering van de kieswetgeving en de vrijlating van 'politieke gevangenen' als Michail Chodorkovski.
  5. Drie kwart van de deelnemers gaf aan na de vakantie op straat terug te keren en ook na de presidentsverkiezingen van 4 maart te gaan demonstreren als er dan opnieuw schendingen zouden plaatsvinden.

Oeralmars

Ondertussen hadden Poetin en zijn spindokters niet stilgezeten in december en de vakantieperiode in de eerste twee weken van januari. Er werd besloten de demonstraties tegemoet te treden met minstens even grote demonstraties van Poetin-aanhangers. Dit om te laten zien wie de grootste heeft.

Onder leiding van politicoloog en televisiepresentator Sergej Koerginjan werd hiervoor het 'Anti-oranje comité' opgericht. Er werden drie redenen naar voren gebracht om aan de demonstraties pro Poetin deel te nemen: het voorkomen van een Oranje Revolutie zoals in Oekraïne in december 2004, het daarmee eveneens voorkomen van een terugkeer naar 'de slechte jaren negentig' en het tegengaan van buitenlandse en met name Amerikaanse inmenging in het Russische verkiezingsproces. Filmregisseur Stanislav Govoroechin werd door Poetin als campagneleider ingehuurd.

De aftrap was de Oeralmars in Jekaterinburg op 27 januari. Ruim 10.000 fabrieksarbeiders uit de Oeral kwamen bijeen op het grote plein voor het treinstation van Jekaterinburg voor een bijeenkomst van een uur. Deze demonstratie werd gepresenteerd als een initiatief van de arbeiders van de treinwagonfabriek Oeralvagonzavod uit het naburige Nizjni Tagil.

De demonstratie werd gesteund door de Russische Vakcentrale, die 25 miljoen arbeiders vertegenwoordigt. De demonstrerende arbeiders droegen plakkaats met leuzen als 'Oeral, Rusland, Poetin!' en 'De Oeral is voor stabiliteit!' Zij stelden dat zij geen blind stemvee waren en vroegen respect voor hun steun voor Poetin.

Hierna kwamen er weken van demonstraties, tegendemonstraties, auto-optochten voor en tegen Poetin en kleinere demonstraties in een hoeveelheid die het overzicht houden tot een ingewikkelde klus maakten. Maar een volgende kerndatum was 4 februari: toen beantwoordde de regering het hervatten van de anti-regeringsdemonstraties op het Moerasplein met een grote demonstratie pro Poetin bij de oorlogsmonumenten op de Ereberg in Moskou. Terwijl er 35.000 demonstranten naar het Moerasplein trokken, kon Poetin op de Ereberg volgens de politie bogen op een opkomst van ruim 100.000 aanhangers. Waarnemers zagen veel meer demonstranten op het Moerasplein.

De spirit van de anti-Poetin demonstranten leek een beetje op die van de 'wittelintjesdragers'. Het dragen van witte lintjes was het symbool geworden van de

'Witte Revolutie' tegen het bewind van Poetin. Deze ontwikkeling was voor een belangrijk deel te verklaren uit het feit dat het ontmoedigend en een beetje zielig is voor de derde keer te demonstreren voor eisen die toch niet worden ingewilligd.

Hierop werd een nieuwe actievorm bedacht: toeterend en met witte linten autorally rijden over de Tuinring, de eerste ringweg rond het stadscentrum van Moskou. Op 29 januari vond de eerste rally plaats, waarop later ook aanhangers van Poetin weer met een koekje van eigen deeg reageerden door zelf filevormende autorally's te gaan rijden.

De demonstranten voor Poetin op de Ereberg vertelden onder het motto 'Wij hebben iets te verliezen' dat zij niet wilden dat de 'stabiliteit' die door Poetin was gebracht, weer zou verdwijnen. Zelfs als zij geen enthousiaste aanhangers van Poetin waren, wilden zij in ieder geval geen 'oranje toestanden' in Rusland.

Tegenover het spontane karakter van de organisatie van het protest tegen het bewind van Poetin staat de strakkere organisatie van de betogingen pro Poetin. Die laatste betogingen omvatten naast vrijwillige supporters van Poetin ook demonstranten die min of meer gedwongen hun opwachting moesten maken. Tot in de wijde omgeving stonden altijd lange rijen bussen geparkeerd, die demonstranten uit alle hoeken van Europees Rusland hadden aangevoerd.

Met name het weekblad *Novoje vremja* kwam met verhalen waaruit bleek dat de betogingen voor Poetin niet erg spontaan waren. Staatsbedrijven en overheidsdiensten werden gedwongen een bepaald percentage van hun personeel af te vaardigen. Wie als werknemer weigerde, werd met ontslag bedreigd. Wie wel ging kreeg ter compensatie 1.000 roebel (ongeveer 23 euro) en een extra dag vrij op het werk.

Zoals een deelnemer tegen de verslaggevers vertelde: 'Zoals beloofd heb ik 1.000 roebel gekregen. Maar wat me tegenstond was dat ik lang moest wachten. De demonstratie was om twee uur afgelopen, maar ik kreeg pas om vijf uur mijn geld.' *Novoje vremja* schatte dat de organisatoren van de betogingen pro Poetin per deelnemer gemiddeld 15.000 roebel (325 euro) kwijt waren aan organisatiekosten.

Grote witte ring

Voor de komende presidentsverkiezingen hadden beide partijen een laatste massale gebeurtenis georganiseerd. De aanhangers van Poetin kwamen 130.000 man en vrouw sterk bijeen in en rond het nationale voetbalstadion Loezjniki in Moskou. Poetin kwam hen zelf een hart onder de riem steken met een optreden van tien minuten: 'Mijn vraag aan jullie is: houden wij van Rusland?' 'Ja!', riep het stadion ten antwoord.

De wittelintjesdragers gingen op 26 februari nog een keer de Tuinring op. Deze keer was het de uitdaging een aaneengesloten menselijke keten langs de heel Tuinring te verzamelen. Iedereen moest hierbij een wit lintje dragen. Voor het dichten van de keten waren 34.000 deelnemers nodig. Dit werd niet helemaal, maar wel bijna gehaald.

In ieder geval werden zij toe-getoeterd door langs rijdende automobilisten die hun auto's met witte linten hadden versierd of met linten uit het raam zwaaiden. De meeste passagiers van de trolleybuslijnen B en 10 die over de Tuinring rijden zwaaiden enthousiast naar de mensen langs de weg en drukten witte dingen tegen de ramen van de bussen.

Langs de Zoebovski Boulevard, een stuk van de Tuinring, kwamen enkele honderden jonge aanhangers van Poetin provoceren door wit wc-papier uit de delen. Veder droegen zij rode harten met de tekst 'Poetin houdt van iedereen'. Een Poetin-meisje vertelde tegen een verslaggever van nieuwssite *Utro.ru*: 'Ik weet niet wat er gaat gebeuren als een ander zal winnen. Ik heb nu stabiliteit, ik heb een telefoon en een computer. Ik wil niets veranderen.'

5 maart

De 'koude demonstratieoorlog' tussen de voorstanders en de tegenstanders van het regime van Poetin leidt tot enkele conclusies en vragen. Allereerst is de (vermeende) politieke stabiliteit en eenduidigheid uit het tijdperk Poetin van vóór 2012 verdwenen. Er bestaat ook omvangrijke ontevredenheid met zijn bewind en beleid. De Russische samenleving blijkt sterk verdeeld tussen een kleine meerderheid van aanhangers van het bewind van Poetin en een grote minderheid van tegenstanders.

Voorts is het de vraag hoe het met de demonstraties verder gaat op 5 maart, de dag na de presidentsverkiezingen. Gaan er weer vele tienduizenden ontevreden kiezers de straat op tegen schendingen? Zal dit protest radicaliseren? Zo pleit oppositieleider Sergej Oedaltsov van het ultralinkse Rode Front voor het oprichten van tentenkampen als er weer gefraudeerd wordt op 4 maart, naar het voorbeeld van de Oranje Revolutie in Oekraïne. Blijven de machthebbers eventuele nieuwe demonstraties van de wittelintjesdragers geweldloos tolereren?

De uitslag

Hoe dichter de verkiezingsdatum 4 maart 2012 van de Russische presidentsverkiezingen dichterbij kwam, hoe duidelijker het uit de peilingen werd dat Vladimir Poetin in de eerste ronde een meerderheid van de stemmen zou halen. Sterker, zijn winst was in werkelijkheid vaak 4 tot 5 procent hoger dan de peilingen van de grote en bekende opiniebureaus van tevoren aangaven.

Opmerkelijk was dat de 'Grote Drie' van de opiniebureaus - het Levada Centrum, het Russisch Centrum voor de Bestudering van de Publieke Opinie (VTsIOM) en het Fonds van de Publieke Opinie (FOM) - de uitslag van Poetin met 4 tot 5 procent te laag voorspelden. Dit verklaarden zijzelf achteraf uit het feit dat zij weinig peilden op plekken waar de winst van Poetin meestal massaal was, zoals in de etnische deelrepublieken en in de gevangenissen en legergarnizoenen van het land. De kleine bureautjes deden het vaak beter dan de Grote Drie. De beste peilers bleken die van de Russische Staatsuniversiteit voor Toerisme en Dienstverlening, die 0,34 procent naast de uitslag van Poetin zaten.

Een andere bijzonderheid van deze verkiezingen was dat er als reactie op de protesten na de falsificaties tijdens de parlementsverkiezingen van 4 december een enorm circus van verkiezingswaarnemers van voor- en tegenstanders van Poetin werd opgetuigd, verschillende alternatieve 'maatschappelijke kiescommissies' actief waren, zoals Rosvybory van Aleksej Navalny, en de autoriteiten in de meeste kiesbureaus webcams lieten ophangen om te laten zien dat de verkiezingen deze keer wel eerlijk zouden verlopen. In totaal ging het om 180.000 webcams en tegen de één miljoen Russische waarnemers. Er was sprake van een soort 'waarnemersoorlog' tussen de verschillende waarnemersorganisaties.

Op 7 maart maakte de Centrale Kiescommissie de volgende officiële uitslag van de presidentsverkiezingen bekend:

Tabel 1. Uitslag presidentsverkiezingen van 4 maart 2012

Kandidaat	Aantal stemmen	Percentage
Vladimir Poetin	45.602.075	63,60%
Gennadi Zjoeganov	12.318.353	17,18%
Michail Prochorov	5.722.508	7,98%
Vladimir Zjirinovski	4.458.103	6,22%
Sergej Mironov	2.763.935	3,85%

Bron: *Rossijskaja Gazeta*, 8 maart 2012

Op de avond van de verkiezingen, vlak voor het dichtgaan van de stembussen, presenteerden twee belangrijke maatschappelijke verkiezingsorganisaties uit de oppositie, Golos (Stem) en Burgerwaarnemer, dan ook heel verschillende voorspellingen en exit polls dan de Centrale Kiescommissie (TsIK), die op dat moment 91,33 procent van de uitgebrachte stemmen had geteld (zie tabel 2).

Tabel 2. Voorspelling van de uitslag van TsIK, Golos en Burgerwaarnemer op de avond van 4 maart 2012 (%)

Kandidaat	TsIK	Golos	Burgerwaarnemer
Vladimir Poetin	64,56	50,75	45,50
Gennadi Zjoeganov	17,08	19,20	19,42
Michail Prochorov	7,20	16,83	21,81
Vladimir Zjirinovski	6,29	6,29	6,09
Sergej Mironov	3,76	5,08	5,19
Ongeldige stemmen	1,11	1,87	2,14

Bron: *Novoje Vremja*, 6 maart 2012

Een kernbegrip in het handelen van de verschillende waarnemerspartijen was 'legitimiteit'. Voor de aanhangers van Poetin was het belangrijk om een flinke meerderheid van hun kandidaat bevestigd te zien, want dit zou legitimiteit geven aan zijn nieuwe regeertermijn. Voor de tegenstanders van Poetin was het belangrijk om aan te kunnen tonen dat er opnieuw sprake was van grote falsificaties ten gunste van de kandidaat van de macht, omdat dit extra legitimiteit zou verschaffen aan de voortzetting van hun (straat)protesten tegen het regime van Poetin.

Door berichten en analyses in de media en door vergelijkingen tussen de uitslagen in de regio's van de Russische Federatie en tussen stembureaus binnen de regio's leed het geen twijfel dat de uitslag in een groot aantal regio's en kiesbureaus ten gunste van Poetin was gemanipuleerd. De vraag was: waren die falsificaties zo omvangrijk dat ze de legitimiteit van de winst van Poetin volledig in twijfel trokken? Poetin had immers op de avond van zijn overwinning tegen een massa van 120.000 aanhangers op het Theaterplein naast het Kremlin emotioneel toegesproken dat hij gewonnen had in eerlijke verkiezingen.

Vanwege het ophangen van webcams in de stembureaus was een traditionele en veel gebruikte methode om de uitslag te vervalsen, het in de stembussen gooien van veel extra stembiljetten voor de kandidaat van de macht, veel moeilijker geworden. Het weekblad *Novoje Vremja* liet in een lang [artikel](#) zien dat er dit keer in een flink aantal stembureaus nieuwe vergassingstechnieken werden toegepast, naast het nog steeds (maar minder) voorkomen van extra stembiljetten in de stembussen gooien. Deze nieuwe technieken waren:

1. Kiezers laten stemmen vanaf een spookadres in de wijk van een kiesdistrict. In Russische steden is dit makkelijker te organiseren omdat één straatadres vaak uit meerdere 'huizen' met tientallen woningnummers bestaat.
2. Het oprichten van extra stembureaus op het terrein van een staatsinstelling.
3. Kiezers ingeschreven laten zijn op meerdere kiesbureaus, waardoor ze op de verkiezingsdag in een 'carrousel' verschillende kiesbureaus af moesten.

4. Vervalsing van de uitslagen door medewerkers van de kiesbureaus. Deze praktijk kwam met name in de provincie voor.
5. Ondoorzichtige stemmingen door het extra organiseren van thuisstemmen, stemmen bij volmacht en vroegtijdig stemmen. In totaal ging het om bijna 11 procent van de kiezers. Ook deze praktijk kwam vooral in de provincie voor.

Kortom, Poetin had minder stemmen gewonnen dan de officiële uitslag aangaf, maar hoeveel minder was moeilijk te zeggen. De natuurkundige Sergej Sjpilkin, in Rusland bekend om zijn mathematische analyses van verkiezingsuitslagen, stelde dat Poetin ongeveer negen miljoen 'verdachte' stemmen had gekregen op 4 maart. Volgens Sjpilkin was de opkomst lager dan het officiële opkomstcijfer, namelijk 56 procent in plaats van 64 procent, en had Poetin niet 64,5 procent van de stemmen gekregen, maar 57,5 procent. Dit was dus nog steeds een meerderheid in de eerste ronde.

Ook de grote maatschappelijke kiezersorganisaties Golos en Kiezersliga gaven na de verkiezingen toe dat Poetin in de eerste ronde had gewonnen, hoewel met minder stemmen dan de officiële uitslag, maar dit was niet het geval bij alle kiezersorganisaties, zoals uit tabel 3 blijkt.

Tabel 3. Percentage stemmen voor Poetin volgens de Centrale Kiescommissie, Sergej Sjpilkin en maatschappelijke kiezersorganisaties

Kiezersorganisatie	Uitslag Poetin
Centrale Kiescommissie (officiële uitslag)	63,60%
Sergej Sjpilkin	57,5%
Golos (Stem)	54,57%
Liga izbiratelej (Kiezersliga)	53%
Rosvybory (Russische verkiezingen)	49,14%
Grazhdanin nabjoedatel (Burgerwaarnemer)	47,66%
Bronnen: <i>Novoje vremja</i> , 12 maart 2012; www.utro.ru , 7 maart 2012	

Het onderzoeksbureau VTsIOM hield na de verkiezingen een peiling onder de bevolking met de vraag of de uitslag eerlijk, grotendeels eerlijk of niet eerlijk tot stand was gekomen. Van de respondenten zei 44 procent dat de uitslag eerlijk tot stand was gekomen, 34 procent dat er ongetwijfeld oneerlijkheden plaatsgevonden hadden maar dat de uitslag toch de mening van de kiezers weerspiegelde, en 14 procent meende dat de uitslag (de winst van Poetin) niet geloofwaardig was. In totaal erkende 78 procent van de Russische kiezers (44 plus 34 procent) de uitslag. Hoewel het verloop van de verkiezingen door een groot deel van de Russen niet als legitiem werd ervaren, vond de meerderheid van de Russen de uitslag dus niettemin wel legitiem.

Poetin deed het afgelopen keer wel slechter dan in 2004 of Dmitri Medvedev bij de presidentsverkiezingen in 2008. In 2004 kreeg Poetin vier miljoen stemmen meer en Medvedev kreeg in 2008 zeven miljoen stemmen meer dan Poetin nu. Er waren 109,5 miljoen stemgerechtigden. Bij de officiële opkomst van 64 procent won Poetin de stem van 42 procent van de stemgerechtigden. Dus 58 procent van de stemgerechtigden stemde op een andere kandidaat of stemde niet.

In Moskou was de uitslag voor Poetin slechter. In deze politiek belangrijke stad haalde Poetin geen meerderheid, maar bijna 47 procent. In Moskou kreeg Poetin

hiermee de steun van maar 27 procent van de stemgerechtigden. In 2004 won Poetin in Moskou nog 68,6 procent van de stemmen en Medvedev kreeg in 2008 in de hoofdstad 71,5 procent van de stemmen.

Ook interessant is het resultaat van Poetin als er op nog lager niveau naar de uitslag wordt gekeken, per regio en per stembureau. Op regionaal niveau won Poetin vooral veel stemmen (soms onwaarschijnlijk veel) in de etnische deelrepublieken en in de armere regio's van Rusland, zoals blijkt uit onderstaande top10 van de regio's waar hij de meeste stemmen won:

1. Republiek Tsjetsjenië: 99,76 procent
2. Republiek Dagestan: 92,84 procent
3. Republiek Ingoesjetië: 91,91 procent
4. Republiek Karatsjajev-Tsjerkessië: 91,36 procent
5. Republiek Tyva: 90,00 procent
6. Republiek Mordovië: 87,06 procent
7. Autonoom district Jamalo-Nenetsk: 84,58 procent
8. Republiek Tatarstan: 82,91 procent
9. Republiek Kabardino-Balkarië: 77,64 procent
10. Provincie Kemerovo: 77,19 procent

Even interessant is de top10 van de regio's waar Poetin de minste stemmen haalde:

1. Stad Moskou: 46,95 procent
2. Provincie Kaliningrad: 52,55 procent
3. Provincie Kostroma: 52,78 procent
4. Provincie Orjol: 52,84 procent
5. Provincie Vladimir: 53,49 procent
6. Provincie Jaroslavl: 54,33 procent
7. Republiek Karelië: 55,38 procent
8. Provincie Irkoetsk: 55,45 procent
9. Provincie Omsk: 55,55 procent
10. Provincie Chabarovsk: 56,15 procent

Grofweg gezegd kan uit dit lijstje geconcludeerd worden dat Poetin het niet goed deed in rijkere regio's met een hoger opgeleide en meer liberaal ingestelde bevolking en in Siberië en het Verre Oosten. Poetin moet het vooral verontrustend hebben gevonden dat de Moskovieten het minst van hem moesten hebben als president van het land.

De liberale kandidaat Michail Prochorov haalde een goed resultaat, zeker als men bedenkt dat hij laat in de race stapte en niet een echt intensieve verkiezingscampagne voerde. In het algemeen deed hij het goed in de regio's waar Poetin de minste stemmen haalde, zoals blijkt uit de onderstaande top10 van de regio's waar Prochorov de meeste stemmen haalde:

1. Stad Moskou: 19,81 procent
2. Stad Sint Petersburg: 15,48 procent
3. Provincie Kaliningrad: 13,51 procent
4. Republiek Karelië: 12,22 procent

5. Provincie Tomsk: 11,60 procent
6. Provincie Sverdlovsk: 11,46 procent
7. Provincie Moskou: 11,05 procent
8. Provincie Perm: 10,86 procent
9. Provincie Archangelsk: 10,47 procent
10. Autonoom district Nenetsk: 10,04 procent

Hierbij zij nog opgemerkt dat Prochorov volgens de maatschappelijke kiezersorganisaties aanzienlijk meer had gewonnen dan de officiële 7,98 procent, vaak procentueel twee of drie keer zo veel.

Op regionaal en plaatselijk niveau konden er grote verschillen in de steun voor Poetin bestaan op het niveau van individuele stembureaus. Zo ook in Moskou. Hele hoge uitslagen, van in de 80 en de 90 procent, haalde Poetin op stembureaus in legerafdelingen, gevangenissen, ziekenhuizen, bejaardentehuizen en psychiatrische inrichtingen. Maar in de stembureaus in het centrum van Moskou haalde Poetin bijna nergens de 40 procent en bij de drie stembureaus voor de studenten van de Moskouse Staatsuniversiteit moest hij het telkens afleggen tegen Prochorov met respectievelijk 39,63, 40,37 en 40,22 procent voor Prochorov en 32,63, 29,16 en 31,14 procent voor Poetin. In het rijke appartementencomplex Molodjozjny in de Moskouse voorstad Zelenograd won Prochorov ook al met 44,02 procent van de stemmen.

In de bekende geleerdenstad Akademgorodok bij Novosibirsk kreeg Prochorov eveneens meer stemmen dan Poetin: 38,34 tegen 32,57 procent. Zoals de nieuwssite Slon.ru op 12 maart kopte: 'Het gekkenhuis stemt voor Poetin, Akademgorodok tegen hem.' Poetin deed het dus slecht onder intellectuelen, andere hoger opgeleiden en Russen met een hoger inkomen en een meer naar de buitenwereld buiten Rusland gerichte blik.

Tot slot kijken we naar het [stemgedrag van de Russische kiezers in het buitenland](#). Opvallend is dat de uitslag in Moskou en de stemverdelingen binnen Moskou sterk overeenkomen met die onder de Russen in het buitenland, want daar won Poetin in de regel grote meerderheden onder de Russen in derdewereldlanden, terwijl hij het in westerse landen vaak moest afleggen tegen Prochorov.

Zo kreeg Poetin 68,63 procent van de stemmen van de Russen in Afghanistan, 84,43 procent in de Palestijnse autonome gebieden, 72,73 procent in Kameroen, 86,52 procent in Kongo en 66,15 procent in Nigeria. Daarentegen won Prochorov van Poetin in Amerika met 52,41 procent van de stemmen, in Groot-Britannië (57,98 procent), Australië (43,53 procent) en Nieuw-Zeeland (35,14 procent). In de West-Europese landen hielden Poetin en Prochorov elkaar in evenwicht als winnende partijen.

Winnaars en verliezers

Het afgelopen Russische verkiezingsseizoen zat vol onverwachte en spectaculaire gebeurtenissen. Er kwamen in de Russische politiek nieuwe personen naar boven drijven, bekende gezichten leden verliezen en anderen manifesteerden zich op onverwachte wijze. Wie waren de belangrijkste winnaars en verliezers van het afgelopen verkiezingsseizoen?

In de maanden tussen de parlementsverkiezingen van 4 december en de presidentsverkiezingen van 4 maart gingen honderdduizenden tegenstanders en aanhangers van Poetin de straat op om van hun afkeer of enthousiasme over het zittende regime te getuigen. Deze periode werd in de Russische media al snel omschreven als een tijd van 'koude burgeroorlog'. Het dagblad *Moskovskije Novosti* koos de [tien interessantste personen](#) uit deze maanden, van wie er acht uit de oppositie tegen Poetin kwamen en er twee opvielen door hun steun aan de oude en nieuwe president.

De schrijver Boris Akoenin.

Tot de acht opposanten uit de rij van tien namen behoorden de al eerder in deze serie besproken Aleksej Navalny, Sergej Oedaltsov en Ksenija Sobtsjak. Naast de twee eerstgenoemde vertegenwoordigers van de 'oppositie buiten het systeem' selecteerde de krant een zeer actieve vertegenwoordiger van de systeemoppositie, die ook meedeed binnen de protestbeweging 'Voor eerlijke verkiezingen', namelijk Gennadi Goedkov, vice-voorzitter van de

parlementsfractie van de partij Rechtvaardig Rusland, die het in de parlementsverkiezingen zo goed gedaan had. Verder noemde de krant

hoofdredacteur Joeri Saprykin van de internetprovider Rambler, die een belangrijke rol speelde bij de goede technische organisatie van de protestacties.

Voorts onderscheidde *Moskovskije Novosti* Grigori Tsjchartisjvili, beter bekend onder zijn schrijversnaam Boris Akoenin. Deze populaire auteur van historische detectives kwam in december vanuit zijn tweede woonplaats Parijs speciaal naar Moskou om te assisteren bij de oprichting van 'Voor vrije verkiezingen' en de maatschappelijke organisatie Kiezersliga.

Op zijn persoonlijke blog plaatste hij uitvoerige tweegesprekken met Navalny. Ook de populaire televisiepresentatrice en actrice Tatjana Lazareva ontpopte zich tot een van de oprichters van Kiezersliga, naar eigen zeggen 'uit vermoeidheid met het feit dat de machthebbers allang niet meer naar de mensen luisteren'.

De achtste opmerkelijke vertegenwoordiger van de oppositie was Maksim Kats, de 27-jarige ondernemer die besloot 'de macht in eigen handen te nemen' door zich kandidaat te stellen voor de districtsraad van de Moskouse stadswijk Sjtsjoekino en daar ook een raadszetel won. Gelijktijdig met de presidentsverkiezingen werden er meerdere gemeenteraadsverkiezingen en districtsverkiezingen gehouden. Op

regionaal en gemeentelijk niveau is de oppositiebeweging tegen Poetin tijdens en na de 'koude burgeroorlog' ook steeds actiever geworden, en Kats werd hiervan de verpersoonlijking.

Er waren twee aanhangers van Poetin die opvielen door bijzondere openbare optredens. De eerste was 'Sveta uit Ivanovo' de 19-jarige Svetlana Koeritsyna uit de textielstad Ivanovo. Zij hield op Youtube in een persoonlijk opgenomen filmpje een vurig pleidooi voor Poetin, dat veel bekeken werd en daarna vaak herhaald werd op de staatstelevisie.

Zij is een 'trommelaarster' uit de beweging Staal, de actieafdeling van de pro-Poetin jongerenorganisatie Nasji. Door groepsgewijs te trommelen lieten activisten van Staal hun afkeer blijken van vertegenwoordigers van de oppositie, maar ook van openbare diensten die hun werk niet naar behoren vervulden. Sveta vond Nasji-leider Vasili Jakemenko 'een echte man' en Poetin 'de man van haar dromen', ook omdat ze zei op oudere mannen te vallen.

De tweede Poetin-aanhanger die bijzonder opviel was bankwerker Valeri Trapeznikov uit Perm, die namens Verenigd Rusland in het parlement zat. Tijdens de eerste echte grote pro Poetin-demonstratie op 30 januari in Jekaterinboerg noemde hij in zijn toespraak de deelnemers aan de protestdemonstratie van 10 december op het Moerasplein 'clowns'. En: 'Laat deze geiten ['geit' is een echt scheldwoord in Rusland - RD] maar naar de Oeral komen, naar de arbeiderscollectieven, dan zullen we ze een lesje leren! Oeral, Rusland, Poetin!'

Winnaars

Wie waren de belangrijkste winnaars van het verkiezingsseizoen? Als eerste moet toch Vladimir Poetin worden genoemd. Ongetwijfeld moest hij voor zijn nieuwe verkiezing als president veel harder werken dan hij van tevoren zal hebben gedacht. De grote protestdemonstraties na de parlementsverkiezingen beantwoordde hij met massale tegendemonstraties. Deze 'koude burgeroorlog' heeft Poetin behoorlijk overtuigend gewonnen met een ruime winst in de eerste ronde van de presidentsverkiezingen.

Praktisch alle politieke commentatoren noemen de civil society van Rusland ook een grote winnaar. Heel veel Russen zijn weer politiek bewust en actief geworden na het eerste decennium onder Poetin waarin zij zich vooral met hun persoonlijke leven bezighielden en aan hun persoonlijke welvaart werkten. Nu velen materieel redelijk op de been waren, eisten zij minder tegenwerking van een arrogant en corrupt staatsapparaat en ruimere mogelijkheden om zich maatschappelijk en politiek te ontplooien.

Een interessante analyse van deze ontwikkeling kwam onder meer van de hoofdredacteur van het dagblad *Nezavisimaja Gazeta*, Konstantin Remtsjoekov. Onder de titel '[Strijd voor erkenning](#)' wees hij op de grote rol die internet heeft gespeeld in de nieuwe politieke bewustwording van de aanhangers van de oppositie. Hij stelde dat op internet horizontale relaties de leidraad vormen, en dit gaat in tegen de 'machtsverticaal' die als een hoofdkenmerk van het politieke systeem onder Poetin gold.

Remtsjoekov: 'In de periode dat internet bestaat formeerde zich een leefomgeving die verschillende benamingen kreeg. De een spreekt over de creatieve klasse, de ander over boze burgers, maar het gemeenschappelijke is het ontbreken van een hiërarchie en minimale verticale banden. Deze omgeving functioneert langs horizontale lijnen.' Hij meldde verder dat volgens Russische sociologen ongeveer de helft van de Russische bevolking inmiddels tot deze nieuwe klasse kon worden gerekend.

Nog een echte winnaar was presidentskandidaat Michail Prochorov. Uit de vorige aflevering van deze serie bleek dat hij het bijzonder goed heeft gedaan onder de vertegenwoordigers van de door Remtsjoekov genoemde creatieve klasse. In principe moet dit veel beloven voor zijn politieke toekomst.

Als laatste grote winnaar noem ik hier de anti-corruptieblogger Aleksej Navalny. Door Verenigd Rusland te karakteriseren als 'de partij van dieven en oplichters' en de kiezers op te roepen op een andere partij te stemmen dan Verenigd Rusland, speelde hij een grote rol bij het slechte resultaat van de partij van de macht in de parlamentsverkiezingen. En het was zijn arrestatie op 5 december die voor veel kiezers de doorslag gaf deel te nemen aan de grote protestdemonstraties van de beweging 'Voor eerlijke verkiezingen'.

Toch wil ik enig voorbehoud plaatsen bij het winnen van Navalny: het kunstje bij de parlamentsverkiezingen met Verenigd Rusland heeft hij niet kunnen herhalen bij Vladimir Poetin tijdens de presidentsverkiezingen. Navalny zal zijn status als man van de toekomst nog moeten bewijzen.

Verliezers

Echte verliezers van het verkiezingsseizoen waren de traditionele kandidaten van de oppositiepartijen binnen het systeem: Gennadi Zjoeganov (KPRF), Vladimir Zjirinovski (LDPR) en Sergej Mironov (Rechtvaardig Rusland). Zij deden het individueel in de presidentsverkiezingen veel slechter dan hun partijen in de parlamentsverkiezingen, die waarschijnlijk vooral door de oproep van Navalny om niet op Verenigd Rusland te stemmen zo goed presteerden.

Verkiezingsresultaten van de presidentskandidaten op 4 maart 2012 en hun partijen op 4 december 2011 (%)

Kandidaat/partij	Uitslag
Vladimir Poetin/Verenigd Rusland	63,60/49,32
Gennadi Zjoeganov/KPRF	17,18/19,19
Vladimir Zjirinovski/LDPR	6,22/11,67
Sergej Mironov/Rechtvaardig Rusland	3,85/13,24

KPRF = Communistische Partij van de Russische Federatie
LDPR = Liberaal-Democratische Partij van Rusland
Bron: novayagazeta.ru

Zjoeganov verloor in de presidentsverkiezingen zelfs in zijn geboortedorp Myrmino in de provincie Orjol van Poetin: Poetin kreeg daar 80 stemmen en Zjoeganov 51. Voor deze drie politici zouden de presidentsverkiezingen van 4 maart wel eens de laatste keer kunnen zijn geweest dat zij als partijleiders voor hun partijen in het strijdperk traden.

Voor presidentskandidaat Poetin en Verenigd Rusland gold daarentegen het tegenovergestelde: Poetin deed het op 4 maart persoonlijk aanzienlijk beter dan de partij die hij op 4 december steunde, zoals blijkt uit de tabel.

En dan Poetin: hij was een winnaar van het verkiezingsseizoen, maar daarnaast is hij ook als verliezer te karakteriseren. Een kernwoord uit zijn regime sinds 2000 was 'stabiliteit'. Stabiliteit was ook weer zijn belangrijkste *selling point* voor de laatste presidentsverkiezingen. Door de ontwikkelingen van de afgelopen maanden is deze stabiliteit verdwenen. Het relatieve gemak waarmee Poetin tot nu toe heeft geregeerd lijkt verdwenen.

[Terug naar 'Achtergrond'](#)